

WORK IN PROGRESS

Nieuws uit Moskou

In het bijzonder nummer van AMSAB-Tijdingen (1) van vorig jaar, dat volledig gewijd was aan onze opmerkelijke vondst van Belgische archieven in het Osoby-archief te Moskou, hebben wij de lezers beloofd hen regelmatig te informeren over onze verdere "missions to Moscow". Intussen is er reeds veel gebeurd, niet alleen op politiek vlak maar ook in de wereld van archieven. Op het ogenblik dat wij deze regels schrijven is de zogenaamde Tweede Oktoberrevolutie in volle hevigheid losgebarsten rond het "Witte Huis" (Parlement) te Moskou. Datzelfde parlement is ook één van de belangrijkste medespelers in ons archiefverhaal. Tot nu heeft het parlement steeds dwarsgelegen voor wat betreft de teruggave van de buitenlandse archieven. Met zeer veel spanning wordt dit gebeuren in het AMSAB gevolgd. Een gevoel van onzekerheid, medeleven en angst bekruipt ons. Afgezien van de politieke implicaties van een mogelijke omwenteling, ligt Rusland ons vandaag veel nauwer aan het hart; niet alleen omwille van de Belgische archieven, die daar nog steeds in het Osoby-archief opgestapeld liggen, maar ook om de mensen die wij tijdens onze twee vorige missies heb leren kennen en waarderen.

Sinds de archiefvondst in juni 1992 zijn we al tweemaal naar Moskou teruggekeerd. Nu en dan duikt er in het Osoby-archief nog een vergeten Belgisch fonds op, zoals het privé-archief van E. Mahaim (2) die als professor aan de universiteit te Luik verschillende studies heeft geschreven over de sociale en syndicale problematiek in België.

De restitutie van de archieven maakt nog steeds het onderwerp uit van besprekingen tussen het Belgisch Ministerie van Buitenlandse Zaken en de Russische Overheid. Regelmatig houdt het ministerie de belanghebbende Belgische archiefinstellingen en organisaties op de hoogte van de vooruitgang in de besprekingen. In ons onderhoud op 8 mei 1992, met de voorzitter van het Roskom-archief, prof. dr. R. PICHIOIA, had de Russische overheid zich bereid verklaard deze archieven, die het Rode Leger op het einde van de Tweede Wereldoorlog ten onrechte als oorlogsbuit had beschouwd, terug te geven aan de Belgische eigenaars. Als voorwaarde stelde hij echter dat de belangrijkste historische documenten eerst zouden gemicrofilmeerd worden ten behoeve van de Russische navorsers. Met deze voorwaarde zijn uiteindelijk alle Belgische geïnteresseerden akkoord gegaan. De diplomaten van Buitenlandse Zaken trachten nu samen met hun Russische collega's deze intenties op papier te zetten en een regeling te

treffen over de kosten en de transportmogelijkheden van de archieffondsen naar België.

Het past hier onze waardering uit te drukken voor de wijze waarop de bevoegde Belgische diplomaten deze onderhandelingen voeren en de terugkeer van de Belgische archieven ter harte nemen.

Wat het AMSAB betreft, wij zijn met het Institut Emile Vandervelde, in de personen van Ph. Busquin, voorzitter van de Parti Socialiste, en van directeur A. Flahaut, tijdens hun bezoek aan onze instelling, tot een akkoord gekomen over de bestemming van deze archieven, als integraal onderdeel van een breed wetenschappelijk samenwerkingsakkoord tussen het IEV en het AMSAB. Onze tweede opdracht te Moskou behelst het opzetten van een duurzame wetenschappelijke samenwerking met gelijkaardige Russische instituten. Het "Russisch Centrum voor de Conservatie en Studie van de Documenten van de Nieuwste Geschiedenis (RCChIDNI) - het vroegere Instituut voor Marxisme en Leninisme - was voor ons het meest aangewezen instituut om een wetenschappelijk akkoord mee af te sluiten. Het bewaart immers zeer waardevolle Belgische linkse archieffondsen en ook de archieven van onder meer de Komintern en de Kominform. Voor deze laatste archieven werkt het AMSAB nauw samen met de "Groupe de Sociologie et d'Histoire du Communisme de l'Institut de Sociologie de l'ULB" onder leiding van prof. dr. J. Gotovitch, die op dat gebied van de communistische beweging leidinggevend studiewerk heeft verricht.

De voornaamste artikels van het akkoord bepalen het opzetten van gemeenschappelijke projecten, uitwisseling van informatie, organisatorische samenwerking, de uitgave van bronnen en inventarissen betreffende de thema's "Geschiedenis van de Belgische arbeidersbeweging en de socialistische beweging" en "De Sovjet-Belgische relaties".

Het akkoord AMSAB-RCChIDNI beantwoordt volledig aan art. 6.3. van het Cultureel Akkoord tussen de Vlaamse Gemeenschap en de Russische Federatie (1993 - 1994) dat er op vraag van het AMSAB werd in opgenomen; nl. "(...) onderzoek, inventarisatie en reproductie van archiefmateriaal en documentatie die van belang zijn voor het wetenschappelijk onderzoek naar Belgische socialistische en communistische organisaties en personen. Deze bronnen, die eigendom zijn van de Russische archief- en documentatiecentra, zullen op microfilm vastgelegd worden ten behoeve van de vorsers van de Vlaamse Gemeenschap".

De onkosten van dit project vallen, gezien de benarde sociaal-economische toestand van de Russische Federatie, volledig ten laste van de Vlaamse Gemeenschap en het AMSAB. De eerste concrete resultaten van deze twee wetenschappelijke samenwerkingsakkoorden, kunnen we reeds voorleggen : de archieffondsen van Eugène HINS en van César DE PAEPE, die bewaard worden in het RCChIDNI, werden gemicrofilmeerd en zijn consulteerbaar in de leeszaal van het AMSAB.

Voor het voorbereidend werk van onze opzoekingen in Moskou kan het AMSAB rekenen op de bereidwillige medewerking van prof. dr. Kiril ANDERSON, directeur van het RCChIDNI, en van dr. Andrei DORONIN, hoofd van de "Dienst Internationale Wetenschappelijke Betrekkingen" en van de "Dienst Uitwisseling van Archiefinformatie" van het gelijknamig instituut.

Een ander project, dat volop aan de gang is, is de repertoriëring van de vele Belgische linkse periodieken, die vandaag bewaard worden in het Russisch Centrum.

Zoals we in het Moskou-nummer reeds schreven voerde RJAZANOV, de directeur van het voormalige IML, in de jaren 1920 - 1930 met de hulp van onder andere de Belg Luc SOMERHAUSEN een intensieve prospectie- en acquisitiepolitiek van Belgisch socialistisch documentatiemateriaal. Ten behoeve van de Belgische navorsers zullen het AMSAB en het RCChIDNI dit persrepertorium als een gezamenlijke publikatie uitgeven. De periodieken die hier in België ontbreken, zullen in de mate van de financiële mogelijkheden van het AMSAB, gemicrofilmeerd worden.

Met zijn directeur ANDERSON voert het RCChIDNI een, naar Russische begrippen, zeer open archiefpolitiek. Wat vroeger eens de meest gesloten archiefinstelling ter wereld werd genoemd, is vandaag veranderd in een open glazen huis voor de consultatie van de archieffondsen, waarover de directeur zelf kan beslissen. Het jaar 1992 was voor het Russisch Centrum een jaar vol veranderingen. Alle diensten gaande van de administratieve tot de wetenschappelijke, werden grondig geherstructureerd. Er werden drie archiefsecties gevormd namelijk : sociale geschiedenis van Rusland, internationale arbeidersklasse, en communistische organisaties en bewegingen. Waar vroeger het IML geen moeite had met het verwerven van archieven van de communistische partijbewegingen, die evenwel als gesloten fondsen opgeslagen werden, moet het RCChIDNI nu een actieve acquisitiepolitiek voeren

Dr Andrei Doronin AMSAB-medewerker te Moskou

bij de nieuwe bewegingen, partijen en organisaties die in het huidige Rusland als paddestoelen uit de grond schieten. In 1992 sloot het Centrum met tien publieke organisaties een contract voor het deponeren van hun archieven. Daarnaast werden besprekingen gestart met nog eens elf politieke partijen. Het nieuwe instituut hecht tegenwoordig ook meer belang aan de "public relations" met zijn gebruikers en met het buitenland. Het aantal leeszaalbezoekers is gestegen van 93 in 1991 tot 400 in 1992; 35 % daarvan bestudeerden er de periode 1920 - 1930, 25 % interesseerde zich voor de buitenlandse politiek en de internationale partijrelaties. De meeste interesse ging echter naar de studie van de Russische geschiedenis. Via zijn tijdschrift, waarvan tot nu twee nummers verschenen, informeert het Russisch Centrum de geïnteresseerden over zijn werking en aanwinsten. In elk nummer worden enkele archieffondsen voorgesteld en beschreven, zoals het fonds van de Internationale Brigades van de Spaanse Republiek (1936 - 1939). Elk nummer van dit nieuw Russisch tijdschrift is voorzien van een Engelse samenvatting. Een volledig overzicht van de gekende fondsen van het RCChIDNI zal eind dit jaar gepubliceerd worden in een archiefgids. (W.S. & M.V.)

1. Zie extranummer AMSAB-Tijdingen, nieuwe reeks / nr. 16, zomer 1992.

2. Ernest Mahaim (1865 - 1938). Professor aan de universiteit van Luik. Leerling van Emile de Laveleye van wie hij in 1891 de leerstoel politieke economie overnam. Hij stond dicht bij de BWP als directeur van het Institut Solvay en door zijn publieke stellingname inzake arbeidswetgeving. Hij speelde na WO I een actieve rol bij de oprichting van het Internationaal Arbeidsbureau en was in 1921 als extra-parlementair enkele weken minister van Nijverheid en Arbeid (in opvolging van J. Wauters) in de regering Delacroix II.